

Вплив спілкування на життя людини

Психологи і педагоги стверджують, що спілкування лежить в основі нормального психічного розвитку людини. Маленька дитина потребує не лише фізичного комфорту, вона вже прагне спілкуватись з дорослим доступними їй засобами (так званий “комплекс збудження” при появі дорослого). Малюк, що позбавлений можливостей спілкування з іншими людьми, не володіє “людськими” ознаками життєдіяльності: мовою, інтонаційною виразністю, мімікою, санітарно-гігієнічними навичками та ін.

Із перших років життя кардинальною умовою і провідним фактором дитини є спілкування з дорослими. Саме дорослі вводять її у світ людської культури. Але не менш важливо для дитини і спілкування із “собі подібними” – ровесниками.

Значення спілкування з ровесниками на стільки велике і специфічне, що на ньому потрібно зупинитись окремо.

Порівнюючи поведінку трирічних дітей, які постійно мали товариство ровесників, з тими, хто перші два роки провів удома, виключно серед дорослих, і лише рік тому потрапив до дитячого колективу виявилось, що діти, які постійно спілкувалися з однолітками, були самостійнішими, незалежними, орієнтувалися на власні сили у розв’язанні конфліктних ситуацій, рідше зверталися до дорослих за допомогою. У тих, хто раніше спілкувався переважно з дорослими, були відсутні здатність критично ставитися до чужої думки, незалежність суджень, самостійність вчинків.

Нерідко спілкування дітей між собою здається дорослим вкрай несерйозним або незмістовним. Але виявляється, що саме таке спілкування дає дитині значніший досвід серйозності, аніж уроки відповідальності, які дають їм дорослі. Саме воно найкраще обдаровує дитину навичками самопізнання і самооцінки, уможливує самовиявлення. Але в порівнянні з дорослими малюк завжди “програє”, тоді як серед “собі подібних” перед ним наочно розкривається ідея і практика рівноправності. Тут завжди є і необхідність, і можливість порозумітися з іншими, координуючи його дії зі своїми.

Кожну нову для себе навичку малюк набуває з допомогою дорослого, виконує нову дію спочатку разом з ним. Але до цілковитого засвоєння нового є ще особливий період “напівсамостійних дій”. Тут допомога дорослого не тільки не потрібна, а навіть шкідлива. Його втручання блокує рефлексивні процеси (осмислення, відкриття загальних закономірностей). А ось виконання цих дій разом із ровесниками сприяє більш ефективному засвоєнню.

Не випадково настає період, коли дитина намагається емансипуватися від дорослого, виринає з-під його опіки (від “я сам” у трирічній дитини до “не вчіть мене жити” у підлітка). Якщо подібні реакції дорослими не підтримуються, засуджуються, блокуються, то дитина звикає бути залежною, безвідповідальною (інфантильною). І негативізм, і інфантилізм породжуються одним і тим же фактором: зіткненням “я сам” дитини і “не можна” дорослого.

Кожний акт спілкування впливає на наше життя в цілому, але, крім того, у ньому реалізуються кілька функцій, завдяки яким ми досягаємо мети. Отже:

1. Контактна функція – встановлення стану обопільної готовності приймати та передавати повідомлення і підтримувати взаємний зв’язок до завершення акту.
2. Інформаційна - обмін повідомленнями (описами), запитаннями, відповідями.
3. Спонукальна – заохочення партнера або ж самого себе до виконання певних дій.
4. Координаційна – взаємне орієнтування й узгодження дій, коли йдеться про спільну діяльність.
5. Пізнавальна – адекватне сприйняття і розуміння сенсу повідомлення, а також взаємне розуміння одне одного (намірів, установок, переживань, станів партнерів).
6. Амотивна – або неусвідомлений “обмін емоціями”, або ж один з партнерів викликає в іншого певні емоції.
7. Встановлення відносин – усвідомлення і фіксування свого місця в системі ролевих, статусних, ділових, міжособистісних та інших зв’язків.

8. Впливова функція спрямована на зміну стану, поведінки, ціннісно-мотиваційної сфери партнера (намірів, поглядів, думок, рішень, уявлень, потреб, рівень активності, смаків, норм поведінки, оціночних критеріїв тощо).

У реальному процесі спілкування може переважати та чи інша функція або декілька з них. Це залежить від того, який зміст партнери вкладають у конкретний акт спілкування. Людина, знайома з психологічними основами спілкування, впливає на партнера одночасно у різних напрямках. Вона чітко визначає, чого прагне досягти, й обмежує взаємодію необхідним і достатнім.

Наприклад, функція диктора телебачення – виклад фактів. Він повинен обмежуватися тільки інформаційною функцією. Функція впливу або спонукання тут недоречна. Але якщо виховник обмежує свою взаємодію з вихованцем виключно інформативною функцією, ефективність цього впливу є мінімальною.

Взаємодія повинна базуватися саме на комплексі функцій. Керівник може розповісти підлеглим про якийсь факт для того, щоб вплинути на їхню поведінку або погляди (спонукальна та амотивна функції). Батьки можуть страждати від того, що втратили контакт із дитиною–підлітком, і в процесі спілкування намагаються його відновити на новому рівні відносин. А підліток, спілкуючись з батьками, більше за все потребує розуміння з їхнього боку, бо висловити те, що відчуває, він сам не завжди в змозі.

Матеріал підготувала подр. Неля Лавриненко